

Mottagare:
Miljödepartementet
103 33 Stockholm

Remissyttrande –SOU 2020:3 Hållbar slamhantering M2020/0078/Ke

Livsmedelsverket arbetar på regeringens och riksdagens uppdrag att i konsumenternas intresse verka för säker mat och säkert dricksvatten. Att minska tillförseln av farliga ämnen till våra åkrar och vattendrag är därför något som Livsmedelsverket ser positivt på. Livsmedelsverket har tagit del av remissen och tackar för möjligheten att lämna synpunkter..

Utredningen har gjort en ambitiös och gedigen genomgång av de komplexa frågor som kännetecknar slamhantering. Man har i utredningen belyst flera aspekter såsom juridiska, tekniska, hälsomässiga och ekonomiska problem med återföring av fosfor ur avloppsslam till jordbruksmark. Samtidigt har avsteg gjorts från det ursprungliga uppdraget om att formulera förslag till förbud mot spridning av avloppsslam som utredningen uppfattar som mindre realistiskt. I omställningen mot ett hållbart samhälle är återvinning och recirkulering av material och resurser viktiga frågor som behöver adresseras. De kan dock, vilket även visas i utredningen, leda till målkonflikter. Ett sådant exempel är kretsloppet av både önskade (näringsämnen) och oönskade ämnen (kontaminanter, tungmetaller, läkemedelsrester etc.) där det kan vara svårt att separera den ena fraktionen från den andra (oönskade ämnena). Att avloppsslam innehåller oönskade ämnen som kan vara skadliga för vår hälsa och miljö är ett problem som behöver åtgärdas. För att åstadkomma detta är det dock viktigt att anlägga ett holistiskt perspektiv och se till hela flödet av kemikalier i vårt samhälle och säkerställa att man inte flyttar problemet från en sektor till en annan. För att minska förekomsten av oönskade ämnen i kretsloppen behöver man förutom sektorspecifika riskminskningsåtgärder arbeta aktivt för att minska nytillförseln av kemikalier till både samhälle och miljö.

Hälsomässiga effekter

Vad gäller de hälsomässiga aspekterna som berörs i utredningen säger man att inga negativa hälsomässiga aspekter har kunnat påvisas från återföring av slam till jordbruksmark. Här vill Livsmedelsverket påpeka att det redan idag är ett problem med naturlig förekomst av kadmium i jordar i Sverige som tas upp av grödor vilka i sin tur utgör en viktig exponeringskälla för kadmium bland delar av befolkningen. Det är därför av vikt att man säkerställer att kadmium, men även andra substanser såsom olika miljökontaminanter eller patogener, som förekommer i slam inte ansamlas i växter och på så sätt ytterligare bidrar till människors exponering. Vid spridning av avloppsslam på jordbruksmark är det därför nödvändigt att säkerställa en god kvalitet på slammet så att

2020-05-25

Dnr 2020/00883

skadliga substanser inte riskerar att återföras till jordbruksmarken och de grödor som odlas där.

Vikten av ett hållbart uppströmsarbete

Livsmedelsverket vill betona vikten av ett aktivt och hållbart uppströmsarbete, för att minska risken för spridning av hälsoskadliga ämnen och patogener till livsmedelskedjan och vattentäkter. Vi vill samtidigt lyfta vikten av en cirkulär ekonomi. Som utredningen nämnt, ingår det i ett av målen för Agenda 2030 (sid 171), men samtidigt återförs bara en tredjedel av allt avloppsslam till jordbruksmarken i Sverige. Det aktiva arbetet med uppströmsarbetet i Sverige har minskat förekomsten av hälsoskadliga ämnen såsom kadmium i slam (sid 319), men även i utgående vatten från avloppsreningsverk. Dock har flera kommuner fortfarande begränsad förmåga att bedriva ett aktivt uppströmsarbete, främst små kommuner (sid 511), vilket tyder på att det fortfarande finns arbete kvar för att nationellt nå ett hållbart uppströmsarbete. Livsmedelverket ser därför att utredningen gärna mer tydligt lyfter vilka potentiella effekter utredningens två alternativ kommer att ha på den cirkulära ekonomin och arbetet med ett hållbart uppströmsarbete. För alternativ 1 i utredningen finns stor risk för bakslag med det aktiva uppströmsarbetet och samtidigt en risk för att alternativet kommer att begränsa möjligheten till en bedriva en cirkulär ekonomi och minska incitamentet för ett renare utgående vatten från avloppsreningsverken, där recipienten i flera fall även utgör vattentäkt eller potentiell framtida vattentäkt.

Avfallsdeponier

Livsmedelverket vill lyfta att nuvarande hantering av avloppsslam kan utgöra en risk för lokal kontaminering av yt- och grundvatten genom läckage från avfallsdeponier. Detta gäller exempelvis PFAS, vilket har lyfts i *Utredningen om spridning av PFAS föroreningar i dricksvatten* (M 2015:B). Livsmedelsverket vill betona att på grund av begränsad kunskap kring slammets innehåll av hälsoskadliga ämnen och patogener, bör fokus även läggas på en säker hantering av avloppsslam på deponier. Vi uppmanar till långsiktighet i frågan för att säkerställa en framtida trygg dricksvattenförsörjning och skydda de vattentäkter som idag inte används som råvatten till dricksvattenproduktion.

Förtydligande angående Livsmedelsverkets uppdrag att samordna dricksvattenfrågor

Vi vill förtydliga att Livsmedelverket 2018 fick i uppdrag att inleda arbete med att inrätta ett nationellt dricksvattenråd (N2018/00721/DL), med utgångspunkt på vad som föreslås i Dricksvattenutredningens betänkande En trygg vattenförsörjning (SOU 2016:32).

Livsmedelsverkets tilldelades av regeringen 2020 ett bredare nationellt samordningsansvar för dricksvattenfrågor. Vi vill dock förtydliga att inget dricksvattenråd och nationellt kunskapscentrum har bildats, som nämnts i utredningen. Istället bildades 2020 en nationell samordningsgrupp för dricksvatten, där Livsmedelverket är samordningsgruppens ordförande.

Regeringens önskemål om att särskilt få synpunkter på alternativ 1 i betänkandet, dvs. förslaget om ett totalt spridningsförbud med mycket begränsade undantag

Förslag 1 är det förslag som ligger närmast i linje med det uppdrag som utredarna fått. Det är också det förslag som på det mest genomgripande sättet skulle förhindra spridningen/återföringen av oönskade ämnen via avloppsslam till jordbruksmarken, men är också det förslag som innebär minst återföring av andra (förutom fosfor) näringsämnen

2020-05-25

Dnr 2020/00883

och mull till jordbruksmarken. Utredningen bedömer också det förslag vara mest kostsamt men utan att det garanterar en återföring av fosfor pga av ökande kostnader. Vidare riskerar förslaget att leda till negativa konsekvenser för uppströmsarbetet, dvs. arbetet med att minska tillförseln av oönskade och farliga ämnen i avloppssystemen och dess ansamling i restprodukterna. För att nå målen om en giftfri miljö krävs att flödet av oönskade ämnen kartläggs och att uppströmsåtgärder vidtas där de ger bäst effekt för hela samhället. Om incitamentet till att identifiera och hantera farliga ämnen så nära källan som möjligt försvinner riskerar detta viktiga arbete att avstanna. Livsmedelsverket vill därför åter betona vikten av att anlägga ett helhetsperspektiv på problemen rörande användningen av kemikalier och deras spridning i vårt samhälle och miljön där de kan utgöra ett allvarligt hot mot vår hälsa.

Oaktat vilket förslag som regeringen väljer att gå vidare med vill Livsmedelsverket betona att kvalitén på våra livsmedel inte får minska och konsumenters hälsa inte äventyras.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Annica Sohlström. I den slutliga handläggningen har deltagit områdescheferna Kristina Ohlsson, Eiríkur Einarsson, Mattias Åsander, Hanna Dufva och stabschef Peyman Kia, samt Stina Wallin Ottoson, föredragande.

Annica Sohlström

Generaldirektör
Livsmedelsverket

Stina Wallin Ottoson

Teamchef